

ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Панас Мирний

СПОКУСА

Панас Мирний СПОКУСА

Найвірнішому порадникові і
найщирішому приятелю Леонідові
Олексійовичу Іоніну присвячує вдячний
автор

Містерія у чотирьох справах

Справляють:

Адам – перший чоловік.

Єва – його жінка.

Голос з неба.

Янголи.

Лев – цар звіроти.

Звірота.

Дрібні пташки.

Луципір – старший над нечистою силою.

Арефа – його жінка.

Іродча – їх син.

Сатанайл та Анциболот – Луциперові підручні.

Нечиста сила: **домові, відьми, вовкулаки.**

– СПРАВА ПЕРША – РАЙ

Починає на світ благословитись. За далекими горами червоніє край неба; рожевий світ його блимає по верхів'ї гір, а круті їх боки укриває чорна темнота. Над раєм – долиною куріється сизий туман і, чіпляючись за гілки високого дерева, тихо здіймається вгору. Кругом тихо – ані шерхне; все спочиває, прикрите вранішнім холодком, – мліє серед тихого сну... Аж ось – далеко-далеко – за темними горами зажевріла невеличка іскорка і, спалахнувши, довгою огнястою ниткою застрибала по горах... Ось друга мчиться їй навздогінці, третя... четверта... Цілий сніп золотого світу забуяв понад горами і почав осідати на їх верхів'ї золотим маревом. Заблищали гребні гір, заіскрили; чорна темнота затремтіла і, присідаючи, почала ховатись по крутих ярах та глибоких долинах, а сизий туман, порідчавши, вище посунув угору. Рушився тихий вітрець; загойдався димчатий полог сизого туману; зашепталося листя на дереві; заіскрила блискуча роса на траві. Почувся над раєм тихий гомін, і здаля донеслася голосна пісня.

Пісня:

Слава безмірная богіві нашому,
Господу правди й добра!
Всесотворителю, життя подателю...
Слава, і честь, і хвала!

Дрібні пташки (*просипаючись, щебечуть*).

Світ, світ, світочок!

Спустивсь на наш садочок,
Та поробив слідочок —
Позолотив пісочок.
Світ, світ! Світає...
Нас до гурту скликає:
«Збирайтеся, подруженьки,
До нашої задруженьки,
Усі разом заспівайте,
Ясне сонце привітайте...».
Світ! світ! світ!

Звірота *(лупнувши очима, позіхнула – заревла).*

А-гу, а-гу!
Пора вставать!
Пора вставать та світ вітать,
Що з-за гори до нас іде,
За руку сонечко веде!..
А-гу! А-гу!

Єва *(лежачи на драбині, що була привішена вірьовками з лика до гілки розлогого дерева і товсто вимощена зверху пахучою травою, – кинулась і, розплющуючи очі, перевела їх на другу, поруч привішену, драбину, де ще спав Адам).*

Адаме, Адаме!
Мій друже коханий!
Вже світ забував понад раєм...
Пора нам вставати, молитву складати

Тому, хто його засилає.

Адам *(прокинувшись, мерщій скочив з драбини на землю).*

Світ, світ буяє,
А темнота зникає...
Слава всевічному!
Все живе, уставай
Та молитись давай
Предковічному!

Янголи *(носячись понад раєм у сонячному світі, співають).*

То не світ над землею встає,
То вам звістку господь подає,
Що не діжде нечистая сила,
Щоб вона вас отут полонила...
Славте всевічного!

Адам *(голосно гукає).*

Ой, годі спати,
Пора вставати, —
Прокидайтеся!
Божая сила
Світ нам явила...
Просипайтеся!
Йде сонце ясне,

Із-за гір красно
Усміхається;
Тіка темнота
В чорні ворота
Та жахається.
А світ за нею
Змива росю
Той слід нечистий,
Прогорта доріжки,
Вистила стежки
Силі пречистій.
Мерщій вставайте,
Росу збирайте
Та вмивайтеся.
Змивайте плями,
Що сні наслали,
Очищайтесь!

Адам, нахилиючись до трави, жменями збирає росу і почина вмиватися нею, – спершу вимив руки, потім промив очі, а далі – і все обличчя. За Адамом почала вмиватися Єва, а за нею – все живе, що було в раї: звірота, птиці, жаби, ящірки, гадюки. Як усі позмивалися, Адам знову почав говорити.

І омилися,
І очистилися,
Тепер на молитву ставайте.
Від усього серця,
Що в грудях б'ється,
Господа бога благайте.

Все живе колом оточує Адама та Єву. Адам, ставши на одно коліно і звівши голову вгору, починає чуло вичитувати.

Господи, боже ти наш.
Царю і неба, й землі!
Ти – батько єси задля нас,
Ми – діти покірні твої.
Помилуй же нас і прости,
Коли помилялись в чому,
На путь твій святий наведи,
Навчи нас закону твоему,
Щоб ми, недостойні тебе,
По слову твоему жили
Імення твоє пресвяте
У серці й душі берегли.
Господе правди й добра,
Державцю святих твоїх сил!
Борони нас від всякого зла,
Прикрий омофором своїм!
І ми тут, прикриті ним,
Лицем до землі припадем
І славу тобі і хвалу
До самого неба зашлем...
Славте господа всі, величайте його!
Уклонися йому увесь світ, вся земле!
Він великий є бог, над богами господь,
Його воля свята хай над нами вита!..
Слава господові нашому, слава!
Вовіки і віки – слава!

Усі (*гукають за Адамом, аж по раю луна іде*).

Слава господеві нашому, слава!
Вовіки і віки – слава!

Адам. Амінь!

Усі. Амінь!

Насуває над раєм біла, як сніг, хмара і почина спускатися на землю білими крупами.

Адам. Манна пада! Манна пада! Господь посилає нам манну. Ходімо підкріплятися нею.

Усі розходяться в різні сторони. Адам і Єва, узявши дві чималих лушпаїни з горіхів, почали у їх збирати манну, а назбиравши повні, посідали рядком під деревом і почали їсти.

Єва. Ну й чого-то така смачна манна оця? Уживаєм щодня, а не докучає!

Адам. Бо господній се хліб... його воля свята!

Єва. А по правді скажи: чи тебе не кортить коли-небудь чого й іншого з'їсти?

Адам. І на думці нема. Та й чого?

Єва. Як чого?

Хіба в нас у раї їстівне не росте?
Он куріпка – дивись; молочай он буя;
А козельці заглядають аж в очі!
Або – он, на кущі, – як пасльон почорнів?
Аж сміються виноградіві грона!

Адам.

Та й дурниця яка в твою голову йде!

Тож – живе, а живого господь
Заказав нам ніколи не їсти.

Єва.

Та я чула про се. Тільки дивно мені:
Нащо ж волю господь на усе нам подав,
Попустив, що захочем робити?

Адам.

Ну, то що? Волю – дав, а проте – наказав,
Як отут нам поводитись треба,
Щоб не вскочити в гріх.

Єва.

Ото й дивно мені!
Коли воля – то на все уже воля.
А то: воля – одно, а закон – не дає
Їй широко розпросторити крила:
І те можна, і те, а до того – то й зась!
Бо закон не велить, щоб не вскочити в гріх...
Задля чого ж оце, розкажи ти мені?

Адам *(хитаючи головою)*.

Єво, Єво! Що це ти, нерозумная, плещеш?
Щось недобре в душі твоїй коїться, Єво!

Єва (сумно).

Не втаюсь: там щось є,
Щось непевне заключулось в неї
І полоха спокій мій, і спать не дає.
Чудні сни мою душу лякають щоночі!..
От і вчора: приснилось мені,
Що стоїш ти отам – на поляні
Гордий силою, що у тебе вона
Так і скаче із очей твоїх чорних,
Так і прище з усії постанови –
Владних рук, бистрих ніг і високого стану.
І та сила твоя так і тягне мене,
Так і вабить під захист могучий...
Там, – здається мені, – не боятимусь я
Анічого на світі; від всього забороне
Ота сила твоя і... щаслива, до тебе горнуся,
Заглядаю у вічі огненні твої,
Припадаю до високої груді,
Щоб спочити край серця твого,
Що так шпарко підкидається – б'ється...
І от, – чую, – як та ласка моя
Прокрадається в душу до тебе
І пестить починає її,
І голубити тихим спокоєм...
І мене ти на руки береш,

І колишеш тихесенько – тихо...

Адам прикро та ласкаво задивляється на Єву.

І заснула під тим доглядом я.
Вже не знаю, чи довго я спала, чи ні,
Тільки разом, мов шпигнув хто, – проснулась...
Коло мене тебе вже нема,
Якась неміч мене всю посіла,
Пов'язала мої руки і ноги,
Не дає очам глянути ясно!
У душі – страх піднявсь, серце – жаль навернув
І несказана туга насіла...
Чую я – пропадає навіки те щастя моє,
Що воно вже ніколи не вернеться знову!

Адам з жалем дивиться на Єву.

І від ляку й жаху разом кинулась я...
Ти лежиш на своєму ліжкові
Й тихо спиш... На великую силу
Перетерпіла я отой страх і той сон,
Поки знову заснула... Не знаю,
Що ясує цей сон?

Адам *(понуро)*.

А чи молишся ти

Щиро богові, як спати лягаєш?

Єва.

Як і завжди – молюсь.

Адам *(зітхнувши)*.

Ох, молися!.. Молись,
Бо тебе се лукавий доведе до сього.

Єва.

А лукавий – то хто? Ти де бачив його?

Адам.

Хоч не бачив, оже знаю про його.

Єва.

Кажеш: знаю? Розкажи ж ти мені,
Покажи, щоб я знала, кого стерегтися.

Адам.

Його бачить не можна: то – дух.

Єва.

Дух?... І бог – дух? і лукавий – то дух?
Як же їх розпізнати, збагнути?

Адам.

Нам не дано снаги, як збагнути їх нам,
То істоти без облуди, без тіла...
Бог є дух, чистий дух, як те небо, ясний,
Як те сонце, блискучий – яскравий,
Як повітря прозоре – невидимий-легкий,
А могутий – його силі кінця-краю немає.
Він – усе... Небо те – і високе, і синє,
З його зорями, місяцем, сонцем ясным,
Земля ся – із горами й водою,
Із усім, що на їй і під нею живе,
Росте, плава, і ходить, і дише, –
Все то він появив. Його творча рука
Із нічого усе те зробила;
Його сила свята – над усім тут віта,
Його воля – нам усім тут керує!
Що в нас волос? А й він не спаде
З голови без господньої волі святої...
Такий – бог... Він – і правда, й добро,

Він – і ласка та милість без міри
До того, хто отут по закону живе;
Гнів страшний – задля тих, хто не хоче
Покоритись закону його... А лукавий? То, Єво,
Дух нечистий, дух гордощів, зла,
Супротивник лихий божій волі.

Єва.

Що ж він, рівня йому? Другий бог?

Адам.

Бог – один; а лукавий був у його слугою...
От як янголи служать йому,
Херувими або серафими, –
Все то слуги його... І лукавий служив

Конец ознакомительного фрагмента.

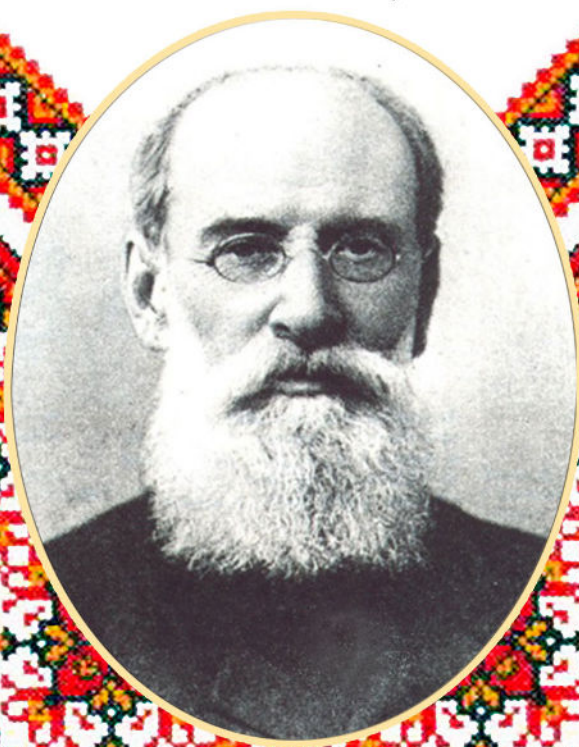
Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Панас Мирний

СПОКУСА

